

Debat

Ter afronding van de studiedag vond een debat plaats waarbij vanuit het publiek vragen werden afgevuurd op een panel bestaande uit de vier sprekers van het namiddagprogramma: ir. Bernard De Putter (AWZ-WWK), ir. Karen Curé (INVE), Veroniek Denys (VMM) en prof. dr. Eckhart Kuijken (Instituut voor Natuurbehoud). Het debat werd in goede banen geleid door prof. Patric Jacobs, voorzitter van de Wetenschappelijke Commissie van VLIZ en onder-voorzitter van de Raad van Beheer.

Om het relaas van het debat voor u leesbaarder te maken deelden we het in in een aantal inhoudelijke deelfacetten.

Vervuiling met PCBs en organometalen

Manu Desutter (voorzitter Vlaams Visserij Informatie Centrum):

Ik had graag vernomen hoe het staat met de plannen voor een eventuele monitoring van PCB's in de Spuikomoesters?

Karen Curé:

Ik kan u geen sluitend antwoord op deze vraag geven. Ik wil wel nog eens benadrukken dat er reeds een zeer uitgebreid onderzoek is gevoerd naar het accumulatievermogen van PCB's door oesters. De oesters die hiervoor werden gebruikt waren geboren in de Spuikom, hadden er een jarenlang verblijf in de Spuikom opzitten, vaak op of onder het slib bedolven en kunnen dus beschouwd worden als beantwoordend aan de hoogst mogelijke bevuilingsgraad. Welnu, het PCB-gehalte in deze oesters bleek nog geen derde te bedragen van de toelaatbare norm.

Colin Janssen (professor ecotoxicologie):

Mag ik daar misschien nog aan toevoegen dat, wat er ook gedaan wordt naar het beheer toe van dit ecosysteem, er een afdoende oplossing moet gevonden worden voor de contaminanten die ongetwijfeld in de bodem liggen opgeslagen. Aanvullende studies zijn hier zeker op hun plaats, want elke ingreep in de bodem zal zijn weerslag hebben op de waterkolom en de organismen die daar leven.

Tim Verslycke (onderzoeker ecotoxicologie):

Ik wil niet verder ingaan op het PCB-probleem voor de oester- of waterkwaliteit, maar even de aandacht vragen voor een belangrijke groep componenten die ik tot nu toe gewoon niet vermeld zag. Het zijn de organometalen die gebruikt worden in aangroeiwerende verven en die – zo bleek o.a. in Frankrijk – een niet onbelangrijke impact kunnen hebben op de oesterkweek. Mijn vraag luidt dus: is er al gekeken naar die stoffen vermits toch te verwachten valt – met de directe nabijheid van een haven – dat ze aanwezig zullen zijn in de bodem en dus uiteindelijk ook in de oesters?

Veroniek Denys:

Er zijn dit jaar door de Vlaamse Milieu-maatschappij op verschillende plaatsen in het Oostendse organotinbepalingen gebeurd maar de resultaten van de analyses zijn alsnog niet beschikbaar. Als ik mij niet vergis werd binnen dit programma ook de Spuikom bemonsterd.

Oorlogsmunitie in de Spuikom?

Paul Verhaegen (Ecowatt):

Meneer De Putter, ik heb hier vandaag horen vertellen dat de Spuikom tijdens de tweede Wereldoorlog is gebruikt door de Duitse luchtmacht. Is er naar uw weten munitie in de Spuikom achtergebleven die mogelijk problemen kan geven bij slibverwijdering? Ik heb al horen waaien dat er af en toe munitie bovenkomt.

Bernard De Putter:

Ik kan natuurlijk niet honderd percent uitsluiten dat er munitie zou zijn achtergebleven in de Spuikom. Wij vinden munitie op de meest onverwachte plaatsen en nu en dan lees ik daar ook wel iets over in de pers. Momenteel zijn we trouwens bezig de stranden geleidelijk aan munitievrij te maken, wat een grootscheepse operatie is. Een gelijkaardig uitgebreid onderzoek maar dan in een waterplas is nog veel moeilijker uit te voeren. En dan wil ik het nog niet hebben over wat aan te vangen met de eventueel gevonden munitie. Anderzijds is het zo dat tijdens de baggerwerken, die in de jaren '90 werden uitgevoerd ter gelegenheid van de krijtbehandeling in de Spuikom, geen enkel incident werd geregistreerd. Ik veronderstel toch dat, als er heel wat munitie zou zitten, de kans groot is dat er ook daadwerkelijk munitie werd opgebaggerd. En dat is kennelijk niet gebeurd.

Zoutgehalte

Philip Polk (oesterspecialist):

Ik verwonderde mij zo over dat zoutgehalte. Wij spreken hier nu al de ganse dag over de Spuikom als een 'brakwaterplas' terwijl ik op de curve zag dat het water eigenlijk zouter is dan zeewater. Heb ik dit verkeerd gezien?

Karen Curé:

Neen, en ik ben heel blij dat u dat opmerkt. Ook ik zit er al de ganse dag mee dat iedereen de Spuikom een brakwaterplas noemt terwijl de zoutgehaltes de laatste jaren een heel ander verhaal vertellen. Misschien dat de Spuikom vroeger een brakwaterplas was, maar in ieder geval is ze dat de laatste 4-5 jaar niet meer.

Philip Polk:

Ik wil trouwens opmerken dat de Platte Oester brakwater en input van zoetwater nodig heeft om zich voort te planten. Dus als het zo doorgaat kunt ge straks beter Artemia (pekelkreeftjes) kweken!

Eckhart Kuijken:

Maar dan zonder de sluisen open te zetten, want dan zijn ze weg!

Introductie vreemde soorten**Robert Coelus (voorzitter Vrienden van het Noordzee-aquarium Oostende):**

Zijn er volgens u in de toekomst mogelijkheden om ook andere organismen in de Spuikom te kweken, zoals 'Tapijtschelpen' (Mercenaria) of alikruik(en)?

Karen Curé:

Ik vermoed van wel. Alleen, 'clams' of Tapijtschelpen hebben een toch wel iets minder modderige bodem nodig dan hetgeen wij momenteel in de Spuikom kennen. Wij hebben ook wel wat kleinschalige testjes gedaan en daaruit blijkt dat het geen onmogelijke piste is. Of het ook de moeite is op grotere schaal zal de toekomst moeten uitwijzen. Voor wat betreft alikruikjes stelden we vast dat ze zich kennelijk vrij goed voelden in onze kweekbakken gevuld met Spuikomwater. Dus kan het best dat ook hier mogelijkheden bestaan.

Eckhart Kuijken:

Ik zou hier toch graag even op willen reageren, waarbij ik het niet direct wil hebben over de Tapijtschelpen en de alikruik(en). Als vegetariër zijn die toch niet aan mij besteed. Maar als natuurbeschermers die over de biodiversiteit moet proberen te waken verontrust het me te horen dat men zomaar Platte Oesters uit Canada in de Spuikom heeft ingebracht. Een actieve manipulatie dus met de invoer van genetisch vreemd materiaal, iets wat ik fauna-ervalsing zou noemen. Is het effect hiervan gekend op de inlandse Platte Oester? Het doet me heel sterk denken aan nogal wat vissoorten die in de Baltische Zee worden binnengebracht gewoonweg omdat ze beter kweken dan inheemse soorten. Ik noem dit platte economische motieven, die de hele biodiversiteit op zijn kop zetten. Ik wil dan ook heel sterk pleiten om de authenticiteit van de biodiversiteit van de Spuikom te bewaren. Eens vreemde soorten zijn binnengebracht is het vaak heel moeilijk dit proces terug te schroeven.

Jacky Puystjens (oesterkweker Spuikom):

Mijnheer Kuijken, ik kan er voor een stuk inkomen dat u zich zorgen maakt over de vermenging van inheemse en uitheemse soorten, maar ik wil toch het volgende hieraan toevoegen. Waar willen we heen met de Spuikom? Wij hebben ze meer dan 20 jaar – of moet ik zeggen bijna 100 jaar – gewoon links laten liggen. De dag dat men er nu iets positiefs mee wil doen, zoals het creëren van tewerkstelling en een goed ecologisch imago, dan gaat men plots het waarschuwend vingertje opsteken. Ik ben niet tegen een beheersplan maar zou toch ook willen waarschuwen er asjeblief geen museum of verslibd biotoop te willen van maken.

MD

Een biotoop waarvan we vanop de oever kunnen zeggen, kijk eens hoe mooi het is en hoeveel vogeltjes er wel zitten. Neen, ik pleit veeleer voor een Spuikom die de nodige return geeft. Elke verkoop van 1.000.000 frank aan oesters uit de Spuikom levert de staat 210.000 frank aan BTW-ontvangsten. Moeten we ons opnieuw laten doen en 60 km verderop gaan naar Frankrijk of Nederland, dit terwijl de Nederlanders ónze winkels platlopen en hun oesters hier verkopen?

Eckhart Kuijken:

Het is altijd hetzelfde pleidooi... ook telkens als ik in Nederland of in Frankrijk dit soort discussies meemaak. Men moet leren inzien dat zelfs werkgelegenheid en economie rekening moeten houden met aspecten van biodiversiteit. De Conventie van Rio van 1992 is niet voor niets een mondiale conventie. Mijn oproep naar iedereen die op één of andere manier rechtstreeks of onrechtstreeks met biodiversiteit te maken heeft is dan ook: manipuleer wat je wil, maar geef mij de garanties dat jouw manipulaties geen drastische effecten hebben op de hele omgeving. Dat op Belgische stranden en andere ecosystemen een aantal vreemde organismen ineens de plaats gaan innemen van onze inheemse fauna en flora. En ook al is het reeds volop aan het gebeuren, ik pleit heel sterk om het voorzichtigheidsbeginsel heel hoog in ons vaandel te voeren. Ik heb geen enkel probleem met het economisch gebruik van natuurgebieden, ik vraag enkel dat er zou worden gewerkt naar een evenwichtig gebruik van dit en eender welk gebied.

Een geanimeerd debat over het gevoerde beleid op en rond de Spuikom vormde de afsluiter van het inhoudelijk deel van de studiedag

Het panel bestond uit de sprekers van de namiddagssessie. Hier slechts enkele sprekers, rechtstaand dagvoorzitter dr. Mony Jaspers (VLIZ) en rechts moderator prof. Patric Jacobs

MD

Overleg / integraal beheer

Bart Plasschaert (voorzitter watersportvereniging Inside-Outside):

Ik denk dat ik mag spreken voor de vier watersportverenigingen die actief zijn op de Spuikom. Er is de ganse dag gesproken over de ecologische toestand van de Spuikom, over de vervuiling met PCB's en andere verontreinigende stoffen, maar wij – als watersporters – zien eigenlijk nog een andere vorm van vervuiling en dat is die met zwerfvuil (vooral aan de kant van Bredene bij zuidwestenwind) en met gedumpte vissersbootjes. Onze concrete vraag is dan ook wie in de toekomst bij een verschuiving van de concessies verantwoordelijk wordt voor het ruimen. Wordt dat AWZ, de gemeente of gebeurt er gewoon niets? Wij zouden trouwens willen vragen zo snel mogelijk een overlegcomité te starten, waarin de watersport effectief wordt betrokken. Wij zijn vragende partij omdat we niet graag in dezelfde toestand zouden terechtkomen als een buurclub van ons, VVW Heist, die nu ten gevolge van de instelling van het strandreservaat 'De Baai van Heist' volledig in de verdrukking is gekomen.

Bernard De Putter:

Ik moet natuurlijk tegenspreken dat er vandaag alleen over de ecologische en economische waarde gesproken is. Ik heb gepoogd alle waarden van de Spuikom in beeld te brengen, tot zelfs de culturele waarde toe. De beheersovereenkomst met de stad Oostende – in verband met de organisatie, het vergunningenbeleid, de organisatie en het toezicht op watersport – houdt een aantal randvoorwaarden in die voldoende garanties bieden om de watersport toe te laten zich verder te ontplooiën. Anderzijds houden ze echter ook een aantal beperkingen in, zoals het

vastleggen van een periode waarin recreatief gebruik van de Spuikom zou verboden zijn.

Het drijvend vuil is, gezien dit gebied eigendom is van het Vlaamse Gewest, een verantwoordelijkheid van het Vlaamse Gewest. Misschien moeten we wel een gelijkaardig contract opmaken voor de Spuikom, als wij nu reeds onderhouden op de binnenwateren. De verantwoordelijke ingenieur voor het 'drijvend vuil' op de binnenwateren, zal ik maar zeggen, is hier overigens aanwezig. Anders dreigt de Spuikom, als geen echt binnenwater, maar ook geen eigenlijk havengebied, misschien wel tussen de mazen van het net te vallen. Maar het is goed dat u mijn aandacht hierop vestigt. We gaan daar zeker oog voor hebben, het is onze verantwoordelijkheid.

Patric Jacobs:

Op het tweede deel van uw vraag, mr. Plasschaert, wil ik u graag antwoorden dat, als er een positieve beslissing m.b.t. de oprichting van een beheerscommissie komt, wij de watersportsector uiteraard gaan betrekken bij de uitstippeling van het beleid in en rond dit gebied. Trouwens alle actoren die op een bepaald ogenblik betrokken zijn bij of begaan zijn met de Spuikom, zullen worden gecontacteerd teneinde tot een evenwichtig beleid te kunnen komen.

Eckhart Kuijken:

Mag ik misschien aanvullend hierop melden dat we allemaal vragende partij zijn voor een dergelijk overleg, over de grenzen van de sectoren heen. Trouwens ik ben verheugd dat de watersport hier aanwezig is. Ik merk immers in tal van dossiers – en ik bedoel hier niet het dossier van de Spuikom – dat nog veel te vaak

allerlei eenzijdige maatregelen genomen worden, zonder voorafgaandelijk de belanghebbenden te contacteren. Als we allemaal samen op nog geen 100 ha oesters willen kweken, vogels willen bekijken, planten en andere organismen een toekomst willen geven, dan moet dit zonder meer via afspraken. Moge dit ook een oproep zijn naar de beheerder/eigenaar, AWZ-WWK, om voorzichtig te zijn t.a.v. allerlei autonome ontwikkelingen, die kunnen plaatsvinden.

Als motorboten niet zijn toegelaten, dan moet daar ook op worden toegezien en mag er geen gedoogbeleid worden gevoerd. En even terzijde mr. Plasschaert over de verdrukking die u ondergaat in Heist, ik wil toch wel zeggen dat wij vanuit het Instituut voor Natuurbehoud uiteraard mee ondersteunend advies gegeven hebben voor de ontwikkeling van het Staatsreservaat van de Baai van Heist. Ik kan mij trouwens niet inbeelden dat op een kustlengte van 65 km geen opschuifoperatie kan overwogen worden, waardoor wij niet die directe nabuurschap hebben. In de cursus natuurbehoud die ik doceer aan de universiteit, is dit overigens één van de voorbeelden van onverenigbare functies, die men kan verenigen door ze gewoon een beetje verder van elkaar te zetten. En vermits het verplaatsen van een watersportcentrum nu eenmaal gemakkelijker is dan het herlokalisieren van een natuurreservaat...

Bernard De Putter:

Inzake het gedoogbeleid heb ik medegedeeld dat we een beheersovereenkomst afsluiten met de stad Oostende, waardoor ook de gemachtigde ambtenaren van de stad zullen kunnen optreden. Het is de bedoeling doelgerichte politiereglementen op te stellen zodat ook strafrechtelijk kan opgetreden worden tegen overtredingen op de Spuikom. Als u overigens motorbootjes gezien hebt op de Spuikom, dan is het heel waarschijnlijk dat de gebruikers hiervan hiervoor een officiële toelating hebben verkregen en dus in regel zijn.

Jacky Puystjens (oesterkweker Spuikom):

Mijnheer De Putter, ik wil van de gelegenheid gebruik maken om het verzoek te doen aan AWZ en het departement LIN om aquacultuur/maricultuur in te passen in een integraal kustzonebeheer. De Spuikom is slechts een klein gebied waarin het voorlopig nog altijd lukt om oesters te kweken. Toch zou ik willen pleiten om aquacultuur ook buiten de Spuikom een kans te bieden. Mijns inziens hoeft aquacultuur overigens niet in te druisen tegen het behoud van natuurwaarden. Ik begrijp bijvoorbeeld niet waarom op het sterneneiland te Zeebrugge geen aquacultuur wordt toegestaan.

Bernard De Putter:

We worden inderdaad een heel klein beetje overspoeld met vragen uwentwege in verband met initiatieven inzake aquacultuur aan de kust. Als wij daar niet onmiddellijk op reageren, dan is dat gewoon omdat wijzelf in huis de kennis ter

zake niet hebben. Dat is nogal duidelijk. Wij moeten daarover adviezen vragen en zullen u ten gepaste tijde hierover van antwoord dienen.

Jan Haelters (BMM):

Ik wil professor Kuijken even geruststellen over de introductie van diersoorten, in zee dan toch. Op zee is het sinds de wet op het marien milieu van het jaar 1999 verboden om genetisch gemanipuleerde dieren of planten, of vreemde diersoorten en plantensoorten met opzet te introduceren. Het zal mijns inziens niet getolereerd worden om op zee oesters uit Canada (met eventueel allerlei andere dieren die meekomen met de oester) te introduceren en te gaan kweken.

Paul Lingier (Natuurreservaten afdeling Middenkust):*

Ik zou hier toch – aansluitend op wat professor Kuijken heeft gezegd – een zeer sterk pleidooi willen houden om de aanwezige biodiversiteit maximaal te vrijwaren en waar mogelijk te versterken. Op de Spuikom hebben wij sinds de jaren '60 al heel wat natuurwaarden verloren. Ik denk o.a. aan de halofiele begroeiingen op de glooiingen die verdwenen zijn, alsook meerdere vogelsoorten die sterk in aantal zijn achteruitgegaan ten gevolge van allerhande ingrepen. In dit verband is het voor Natuurreservaten* onaanvaardbaar om windmolens geplaatst te zien op de Spuikom. Voor wat de ontwikkeling van een waterkrachtcentrale betreft, beschikken we momenteel nog over onvoldoende gegevens om een gedegen oordeel te vellen. Ik hoop van harte dat wij nu eigenlijk een historische kans zullen krijgen om datgene aan biodiversiteit wat nog aanwezig is, te behouden en mee te betrekken in het toekomstig beheer van het gebied.

Bernard De Putter:

Meen ik te horen dat we er niet in geslaagd zijn dit publiek te overtuigen dat we op dezelfde golflengte zitten?

Eckhart Kuijken:

Ik denk veeleer dat dit moet gezien worden als een getuigenis dat de twee uitersten van deze tafel, AWZ en zeg maar de 'natuur', en wat ze twintig jaar geleden vertegenwoordigden, elkaar toen niet begrepen omdat ze een andere taal spraken. Als er één bijzonder positieve evolutie is in de overheid, dan is dat dat biologen zijn gaan luisteren en ernstig zijn gaan luisteren naar ingenieurs en dat ingenieurs het klaargespeeld hebben om biologentaal te begrijpen. Wat de oproep van Paul Lingier betreft, zou ik ervoor willen ijveren dat de vzw Natuurreservaten – die een maatschappelijk draagvlak van 50.000 leden heeft – als beheersinstantie voor de natuur mee wordt opgenomen in de beheerscommissie, die vandaag werd aangekondigd. Zo is Natuurreservaten vzw ongetwijfeld dé aangewezen partner om mee te bouwen aan de ontwikkeling van een meer ecologisch gestuurde toekomstvisie voor de Spuikom.

**Natuurreservaten vzw is sinds begin 2002 opgegaan in een fusie met de Wielewaal en herdoopt in Natuurpunt vzw*

MJ

Visbestandsopname op de Spuikom in september 1998 door het Instituut voor Bos- en Wildbeheer

De 'wonderlijke' visvangst wordt aan wal gebracht

MJ

Ter afronding

Patric Jacobs:

Als er geen bijkomende vragen meer zijn, zou ik hierbij willen afronden. Ik hoop dat u voldoende tijd en mogelijkheden hebt gehad om wat bij u leeft aangaande het gebruik van de Spuikom aan bod te brengen.

Sta me tenslotte toe enkele zeer algemene conclusies te trekken uit wat we gehoord hebben tijdens deze studiedag. Het is mij alvast duidelijk geworden dat vele zaken ook hier vanuit verschillende invalshoeken kunnen worden benaderd.

Dat bijvoorbeeld het wier Zeesla door de ene als een probleem, door de andere als een zegen wordt gezien, is mij bij gebleven. Het wordt dus een moeilijke evenwichtsoefening om alle belangen tegen elkaar af te wegen en voldoende aan bod te brengen. In dit soort oefening speelt steeds het gezegde: vrijheid is verantwoordelijkheid en de vrijheid van de ene eindigt daar waar de vrijheid van de andere begint.

En dat betekent dat er met mekaar gepraat gaat moeten worden. Nu, het is verheugend vast te stellen dat al de actoren met grote openheid en met respect voor mekaars standpunt deel hebben genomen aan dit debat en blijkbaar ook de intentie hebben om in een geest van overleg en samenwerking verder op pad te gaan.

Verder kan ik alleen de woorden van collega Kuijken beamen, dat er een enorme ontwikkeling heeft plaats gegrepen binnen de administratie inzake openheid naar het publiek. Ook heeft men begrepen dat enkel een wetenschappelijk onderbouwde beleidsstrategie kan functioneren zoals het hoort. Beide evoluties zijn nieuw en toe te juichen. Wat mij brengt tot het voorstel van ir.

De Putter om een beheerscommissie op te starten en vanuit het VLIZ te coördineren. Deze vraag zullen we vrijdag reeds op onze wetenschappelijke commissie voorleggen en na gunstig advies aan de eerstvolgende vergadering van de Raad van Beheer van het VLIZ.

Het zal een zeer belangrijke en moeilijke oefening zijn waar we vóór staan, niet alleen omdat alle belangen tegen mekaar dienen te worden afgewogen maar ook omdat er moet worden overgestapt van een ad hoc beleid – het reageren en zoeken naar oplossingen voor praktische probleempjes als die zich hic et nunc voordoen – naar een visie op middellange en lange termijn.

Ook wil ik erop wijzen dat het beheer van de Spuikom niet op zichzelf kan staan, maar moet gekaderd worden binnen een globale visie van integraal kustzonebeheer. De Spuikom is geen alleenstaand eiland en dient te worden gezien binnen het omringende weefsel van de kustzone. Die afstemming is iets waar VLIZ graag een input wil in hebben, gesteld dat de Raad van Beheer ons hiervoor het fiat geeft. Het is immers één van de concrete invullingen die ons is toebedeeld door de Vlaamse regering in functie van onze statuten. Tevens kunnen wij instaan voor de noodzakelijke binding met een wetenschappelijk platform van groepen die de nodige wetenschappelijke onderbouwing kunnen geven en hier overigens vandaag uitgebreid aan bod zijn gekomen. Het is mij alvast duidelijk geworden, gedurende én de studiedag én de discussie met u, dat voortdurend wetenschappelijk onderzoek zal nodig zijn om een aantal opties van een beheersplan te gaan ondersteunen of te gaan toetsen, en nadien te gaan opvolgen.

Jan Verboven (RUG)
inspecteert de wierbekkens
aan de Spuikom in 1978

MJ

*Gustaaf Goes (IZWO)
loodst Daniëlle Schram en
Jan Seys (RUG) veilig over
de Spuikom tijdens
een bodemdierbemonstering
begin de jaren '90*

*Onderzoekster in actie
op de Spuikom:
Christine Claus*

MJ

MD

Een evenwichtige lange-termijnvisie uitwerken voor het gevoerde beleid/beheer op de Spuikom is dé grote uitdaging voor de toekomst

MJ

De Spuikom staat droog. Op de voorgrond André Bastin (consultant voor 'Zeegerichte Technologie'), Eric Coppejans en Dirk Van Gansbeke